क्वचित्तु विशेषणदानार्थं तत्प्रयोगो युज्यते । यथा—

'उवाच मधुरां वाचम्' इति ॥

केचित्त्वाहुः—यत्र विशेषणस्यापि क्रियाविशेषणत्वं संभवति तत्रापि तत्प्रयोगो न घटते । यथा—

'उवाच मधुरं धीमान्' इति ॥

'यदि मय्यर्पिता दृष्टिः किं ममेन्द्रतया तदा ॥'

अत्र त्वयेति पदं न्यूनम् ।

'रतिलीलाश्रमं भिन्ते सलीलमनिलो वहन् ॥'

लीलाशब्दः पुनरुक्तः । एवम्—

'[1]जक्षुर्बिसं धृतविकासिबिसप्रसूनाः ॥'

अत्र बिसशब्दस्य धृतपरिस्फुटतत्प्रसूना इति सर्वनाम्नैव परामर्शो युक्तः ।

धातुनैव वायुच्चारणस्य प्रतिपादनाद्वाचमित्यस्य प्रयोगोऽनुपयुक्त एव प्रत्युतार्थान्तरकल्पनाकर[1] इति भावः ॥ न्यूनमुपादेयमप्यनुपात्तं पदं वाचकपदं यत्र तच्चेत्यर्थः । वाचकेति विशेषणाद्वाच्यानभिधानादस्य भेदो दर्शितः । तस्य द्योतकपदानभिधानस्वरूपत्वात् । केचित्तु—'अध्याहारपूरणीयं पदं न्यूनपदम् । वाच्यानभिधाने त्वध्याहारस्यैवासंभवादनयोर्भेदः । तथाहि—'व्यतिक्रमलवं कं मे वीक्ष्य वामाक्षि ! कुप्यसि' इत्यत्र व्यतिक्रमलवयोः समाससत्त्वेऽध्याहार्यापिकारेणापि व्यतिक्रमीयस्थलभागसमुच्चयस्यासंभवात् । किं तु वस्त्वन्तरस्यैव समुच्चयात्' इत्याहुः । तन्न । 'गुणशतमपि दोषः कश्चिदेकोतिवृद्धः क्षपयति यदि नान्यस्तद्विरोधी गुणोऽस्ति' इत्यादौ गुणशतयोः समासत्वेऽप्यधिकारेणैकद्यादिगुणसमुच्चयदर्शनात् । कथितमर्थपौनरुक्त्याभावेऽपि द्विरुपात्तं पदं यत्र तत्त्वम् । एकस्यैवार्थस्यैकशब्देन द्विरुपादाने किमिदं पदं नानार्थत्वेनार्थान्तरबोधकम्, उत तस्यैवार्थस्य प्रतिपादकमिति प्रतिसंधानप्रसङ्गे शाब्द-

---

1. जक्षुरिति । 'सस्नुः पयः पपुरनेनिजुरम्बराणि जक्षुर्बिसं धृतविकासिबिसप्रसूनाः । सैन्याः श्रियामनुपभोगनिरर्थकत्वदोषप्रवादमभृजन्नगनिम्नगानाम् ॥' इति ॥

---

१. 'कल्पनान्तरः' इति पुस्तकान्तरे.